

Petőfi nyomában

— Darócon állott Luby Zsigmondnak, nagyapámnak a kuriája. Ma már az épület nem áll, a ház fényképe a Néprajzi Múzeumban van meg. Bájos, szép ház volt kívülről is. Gyermekkoromból emlékszem belső berendezésére is. Egy pitvarból vaslépcső vezetett fel egyetlen kis emeleti szobájába. Ha Petőfi ott volt nagyapámnál, ebben a szobában lakott. Az volt a szokása, hogy ha elment, meg se mondta hová. Aztán egy-két nap múlva visszaiött. Petőfinek Luby Zsigmondhoz írott leveleiből egyetlen egy maradt meg. Ez így szól:

Szatmár, július 31, 847.

Édes Zsigám!

Itt vagyok Pap Endrénél, s itt maradok szeptember elejéig; végtelen örömet szereznel, ha addig bevetődnél egy kis fecsegésre; tudod, mennyire szeret

Petőfi Sándor

Petőfi gyakori járás-kelése magyarázza azt, hogy a *Falu végén kurta kocma* c. vers valóságos kocsmájához annyi Szatmár megyei falu tart jusot. Matolcs és Fülöpösdaróc egyformán magáénak tartja. Mindkét faluban tényleg a Szamosra rúgott ki a kocma. Úgy tudom, a matolcsi Fischer Náni féle kocsmáról tartotta Győrffy István, hogy az az igazi. Itt sem, Darócon sincs már meg csak a helye a kocsmának.

De mit jelent az, hogy kurta kocma? Ezt a verset ma mindenki tudja, de rá se hederít a *kurta* szóra, mintha csak értené. Mint kutatásaim jegyzetei mutatják, itt kántor-kocsmáról lehetett szó. Például a tivadari ref. egyház iratai között az 1790-es évekből három okiratot is találtam. Ezekben a presbiterek kötelezik magukat arra, hogy kurta kocsmát nem tartanak fenn, hanem a kocma jövedelme az eklézsiát illesse. Rendesen a kántor vagy a tanító fizetésének pótlására fordították az ilyen kocsmák jövedelmét, ezért is nevezhették kántorkocsmáknak. Fehérgyarmaton a kántorkocma emléke ma is él az öregek közt. Közelebről: a kurta szó kétféle jelentést is fed. Kurta, vagyis rövid ideig mérhetett benne bort a gazda. Rendesen Szent Mihálytól Szent Györgyig (szeptember 29—április 24). Lehet, hogy saját termésű borának kimérésére szolt az engedély. De jelentheti a kurta azt is, hogy abban csak ivó van, sem szállás, sem ellátás nem áll a vendég szolgálatára, s az egyetlen szobából álló ivón túl a másik házban már a gazda és családja lakik. (Házon természetesen szobát kell érteni.)

Egyébként Géberjén is jussot tartott ehhez a Petőfi-vershez, akárcsak *A Tisza* című Petőfi költeményhez Nagyar és Tivadar. Mint ezt a *Fogyó leghelőkön* c. könyvemben is megírtam: „A Tur Istvándi felől közelíti meg Nagyart, és felette a Gyepüszegen szakad két ágra. Rövidebb ága a Kis Tur alig pár km. hosszú. Ez az ág észak felől szinte bekeríti Nagyart. Ezt a bekerítést úgy kell érteni, hogy a Túr szegen minden kertnek a lábja a Turra rúg ki. Ha a Tur megárad, nyakukon a víz. A falut elhagyva gyümölcsös-kertek közt kanyarogva az Eskámborjánál ömlik a Kistur a Tiszába... Azaz, hogy csak ömlött valamikor, mert a Turnak ez az ága a közelmúltban történt szabályozás következtében holtággá lett... Nvárban eltakarja a ficfa, iszalag, vadkomló, szederindával, s az ezüstös lombok közt csak a kereső találja meg a vékony Tur torkolatot.” A költeményben a tájleírás egyébként pontos, de ez nem zárja ki, hogy Kisar, Nagyar és Tivadar a maga falujának tornyát láttassa Petőfivel, amikor ezeket írja:

Másfelől a Tisza túlsó partján.

Mogyoró s rekettye-bokrok tarkán.

Köztük egy csak a nyílás, s azon át

Látni távol kis falucska tornyát.

A mátészalkai *Hármushatár* c. folyóirat egyik számában (I. évf. 5—6. sz. 1938) Kósa Béla *Az én falum* c. cikke szerint még 1880 körül is hét vízimalom volt a tivadariak kezén. Mikor Petőfi itt járt a szatmári oldalon (Nagyarban még ma is mutogatják a táblával ellátott „Petőfi”-fát), ezeknek a malmoknak a zúgását hallhatta. A vele szemben levő oldalon közeledő korsós pór menyecske csak tivadari lehetett, mert végig a Tisza jobb partján, sehol sincs oly közel a parthoz tapadva község, mint Tivadar. (Ezt a cikket egyébként követte még további hozzászólás is.)

Nagyarban, az azóta már meghalt Balog Antal figyelmeztetett egy esetre. Amikor egyszer Petőfi itt volt a faluban nagyapámnál, a költő szokása szerint gyalog barangolta be a határt. Egy nyári alkonyattal akkor ért a kapu elé, amikor azon befordult egy négylovas batár. Két dáma ült benne: Erdélyből jött vendégek, a két Tholdy grófnő. Petőfinek sem kellett több, sarkon fordult, és ment egyenesen Kömörő felé. Közel volt a vacsora idő, keresik Petőfit. Nagyapám befogatott, és Kömörő alatt érte utól a költőt. Nem ment könnyen a visszaédesgetés. De végül is, amikor nagyapám arra hivatkozott, hogy „Gyere vissza! Hiszen minden versedet könyv nélkül tudják; alig várják, hogy megismerjenek.” — Petőfi is megbarátkozott a gondolattal, s visszament. Szívesen volt együtt a két grófnővel, akik lelkes tisztelői és ismerősei voltak költészetének.

Fülpösdarócon 1947 nyarán emlegette az akkor 83 éves Szabó Zsigmondné Tarbai Erzsébet, hogy más volt a falu is régen. Ahol laktak, az a hársor gyermekkorában még Szamos volt. Hallotta, hogy Petőfi ott írta a Kurta kocsmát, amikor Luby Zsigmondnál járt ott.

Luby Margit

Csenger is jussot formál a *Falu végén kurta kocsmá* c. vershez. Igaz, hogy írásos bizonyíték nincs arra, hogy valaha is itt járt volna Petőfi, de a csengeri Késő kocsmá is oda rúgott ki a Szamosra, még hozzá komp is közlekedett abban az időben a Szamoson, mint a régi öregektől hallottam. Azt is beszélt nekem Bihary Gáborné Eszenyi Anica néni (meghalt 103 éves korában 1934-ben), hogy süldő leány korában látta Csengerben, az utcájukhan (a Halom utcán) Petőfi Sándort Riskó Nácival. Olyan magos nyurga fiú volt. Riskó Ignác pedig egyik legkedvesebb szatmári barátja volt Petőfinek, s így valóban feltehető, hogy meg is látogatta barátját szülőfalujában, Csengerben.

Továbbá: a környéki földesurak egyike sem állt olyan kegyetlen hírből, mint épp egyik-másik csengeri. Gondolok pld. Szuhányi Jánosra, Szuhányi Ferencre, de említhetem Fogarassy Lászlót is, akiről a ma élő öregek is tudják Csengerben, hogy annyira kegyetlen földesúr és táblabíró volt, hogy a jobbágy mindig sírva hagyta el a kuriáját. Mielőtt meghalt, meghagyta, hogy a kastély feljárójának grádicsköveit szedjék fel és rakják rá a sírjára, mert sok szegény ember könnye öntözte, — hadd nyomja őt haló poraiban. Ma is látható ezekből a kövekből néhány a régi csengeri katolikus temetőben.

Molnár József